

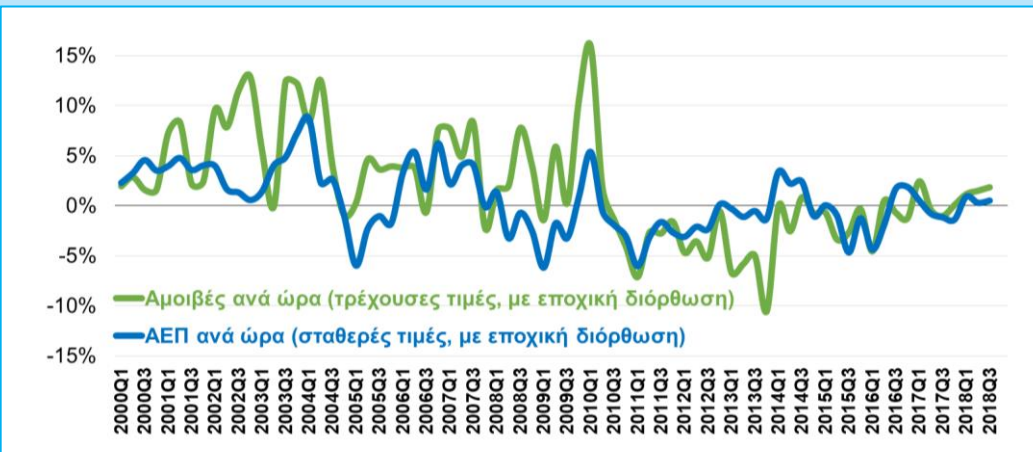
Ανάπτυξη 2019: Να προσέχουμε για να έχουμε...

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Θερμές Ευχές για καλά Χριστούγεννα και ευτυχημένο το 2019!!

- Το 2019 θα είναι μια δύσκολη χρονιά. Στη διεθνή οικονομία, επικρατούν συνθήκες ήπιας επιβράδυνσης που ανά πάσα στιγμή μπορεί να χειροτερεύσουν, καθώς οι αγορές κεφαλαίων έχουν εισέλθει σε αμυντική φάση και η αβεβαιότητα παραμένει υψηλή από μια πιθανή εντατικοποίηση των εμπορικών πολέμων παγκοσμίως σε συνδυασμό και ένα ασύντακτο Brexit. Στην Ελλάδα, στο πολιτικό επίπεδο, θα υπάρξουν συνεχόμενες εκλογικές αναμετρήσεις που αυξάνουν την αβεβαιότητα. Ενώ τα οικονομικά θεμελιώδη μεγέθη εξελίσσονται ικανοποιητικά, η ανάπτυξη παραμένει εγκλωβισμένη σε χαμηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης, με ορατό τον κίνδυνο υποτροπής. Η επανεμφάνιση μακροοικονομικών ανισορροπιών, μετά από μια περίοδο σταθεροποίησης, δεν είναι αμελητέα. Αυτό σχετίζεται με αποκλίσεις στους δημοσιονομικούς στόχους που μπορεί να προκληθούν από πιθανές πρόσθετες προεκλογικές παροχές, επικείμενες δικαστικές αποφάσεις με δύσκολο προσδιορισμό εκ των προτέρων δημοσιονομικό κόστος και από πιθανή απώλεια ανταγωνιστικότητας λόγω εφαρμογής μη οικονομικών κριτηρίων στο μηχανισμό προσδιορισμού μισθολογικών αναπροσαρμογών στην οικονομία. Σημειώνεται, εν προκειμένω, ότι με τα μέτρα που ελήφθησαν για το 2019, σε συνδυασμό με την κατάργηση του μέτρου της περικοπής των συντάξεων, φαίνεται να έχουν εξαντληθεί όλα τα περιθώρια δημοσιονομικής υπεραπόδοσης πέραν δηλαδή της επίτευξης του στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα 3,5 π.μ. του ΑΕΠ. Συνεπώς, δεν υπάρχει χώρος για παρεκκλίσεις στην εκτέλεση του προϋπολογισμού, εκτός και εάν τέτοιες παρεκκλίσεις χρηματοδοτηθούν από περαιτέρω περικοπές στον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων ή από εντατικοποίηση στη συλλογή εσόδων από την ΑΑΔΕ, ή τέλος, από επιβολή πρόσθετης φορολογίας στην ήδη υπερφορολογημένη ιδιωτική οικονομία. Άλλος σημαντικός παράγοντας οικονομικής ανισορροπίας πιθανόν θα προέλθει από τυχόν υπερβολική αύξηση του κατώτατου μισθού, με κυβερνητική απόφαση, όπως προβλέπει πλέον ο νόμος, σε εκλογικό, μάλιστα, έτος. Μια τέτοια απόφαση πέραν των αντοχών και της παραγωγικότητας της οικονομίας, μπορεί να πυροδοτήσει τη μεταφορά της αύξησης του κατώτατου μισθού στο σύνολο των μισθών, μέσω του απαραιτούμενου και διεθνώς πρωτοφανούς συστήματος μονομερούς και υποχρεωτικής διαιτησίας, που ισχύει στη χώρα μας και των επεκτάσεων συλλογικών συμβάσεων σε κλάδους και επαγγέλματα και να οδηγήσει σε απώλεια ανταγωνιστικότητας και θέσεων εργασίας από την επίσημη προς τη μαύρη οικονομία και σε επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας. Στη σημερινή συγκυρία, η απασχόληση επεκτείνεται και οι ονομαστικοί μισθοί αυξάνονται *grosso modo* όσο και η παραγωγικότητα της εργασίας, χωρίς να επιβαρύνεται η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Εάν αυτές οι δύο κατακτήσεις εξανεμισθούν, τότε όντως οι θυσίες του πληθυσμού στα χρόνια των Μνημονίων θα έχουν πάει χαμένες, και η χώρα θα διολισθήσει σε ανεπιθύμητες ατραπούς. Πρέπει επιτέλους να συνειδητοποιηθεί από όλους ότι η χώρα, για να επιστρέψει σε ανάπτυξη 4%, όσο δηλαδή ήταν την εποχή της εφήμερης ευημερίας (2000-2007), τώρα που δεν υπάρχουν δημοσιονομικά ελλείμματα και εύκολος δανεισμός, χρειάζεται να αυξήσει την παραγωγικότητά της μέσω ιδιωτικών επενδύσεων. Οι επενδύσεις αυτές θα απαιτήσουν και ξένες αποταμιεύσεις (εισροές ξένων κεφαλαίων), αφού ούτε το τραπεζικό σύστημα μπορεί εύκολα να επεκτείνει τις πιστώσεις του προς την οικονομία, ούτε οι εγχώριες αποταμιεύσεις που χρηματοδοτούν σχεδόν εξ ολοκλήρου το σημερινό επίπεδο χαμηλών επενδύσεων, μπορούν να καλύψουν τις αυξημένες ανάγκες διπλασιασμού των επενδύσεων, ώστε η οικονομία να τρέξει με 4% ετησίως σε σύντομο χρονικό διάστημα. Επίσης πρέπει να αλλάξει το μείγμα πολιτικής και να μειωθεί η υπερφορολόγηση, για να αυξηθεί και η εγχώρια αποταμίευση ταχύτερα, είτε των νοικοκυριών (που είναι σήμερα αρνητική) είτε των επιχειρήσεων, στο βαθμό που δεν θα εξασθενήσει η τάση για αποταμίευση, τώρα που η υψηλότερη κερδοφορία (από την μείωση της υπερφορολόγησης στην οικονομία) ίσως οδηγήσει και σε μεγαλύτερα εισοδήματα από συσσωρευμένες αποταμιεύσεις. Συμπερασματικά, η οικονομία βρίσκεται σήμερα σε έναν κύκλο χαμηλής μεν ανάπτυξης, αλλά χωρίς μακροοικονομικές ανισορροπίες, που μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε ένα φαύλο κύκλο, ακόμη μικρότερης ανάπτυξης και μεγαλύτερων μακροοικονομικών ανισορροπιών, με αποσταθεροποιητικές τάσεις, εάν υπάρχουν παρεκκλίσεις στη δημοσιονομική προσαρμογή και απώλεια ανταγωνιστικότητας λόγω υπερβολικών μισθολογικών αναπροσαρμογών. Σε κάθε περίπτωση, η αύξηση της παραγωγικότητας μέσω επενδύσεων, σε καθεστώς σταθερότητας, παραμένει η μόνη ρεαλιστική επιλογή. Ειλικρινά ευχόμαστε να πρυτανεύσει η λογική και το 2019 να αποδειχθεί ένα έτος που θα αυξήσει την ευημερία όλων.
- Η αύξηση εσόδων, η μείωση επιστροφών, η συγκράτηση δαπανών και οι περικοπές στον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων συνέβαλαν συνολικά στην εκτίναξη του πρωτογενούς πλεονάσματος στα €7,6 δισ. Από την πλευρά της αγοράς εργασίας, η εποχική μείωση των θέσεων εργασίας συνεχίζεται τον Νοέμβριο του 2018, αλλά με ηπιότερο ρυθμό σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, με αποτέλεσμα οι καλές επιδόσεις του 2018 να ενισχύονται ελαφρά εκ νέου.

Δεν θέλει πολύ να ξεφύγει το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος...

Ονομαστικές αμοιβές μισθωτών ανά ώρα και πραγματικό ΑΕΠ ανά ώρα εργασίας – ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
(Eurostat, Quarterly National Accounts, Q3 2018)

Τομέας Μακροοικονομικής Ανάλυσης και Ευρωπαϊκής Πολιτικής

Με την ευγενική χορηγία:

Μιχάλης Μασουράκης
Chief Economist

E: mmassourakis@sev.org.gr
T: +30 211 500 6104

Μιχάλης Μητσόπουλος
Senior Advisor

E: mmtsopoulos@sev.org.gr
T: +30 211 500 6157

Θανάσης Πρίντσιπας
Associate Advisor

E: printsipas@sev.org.gr
T: +30 211 500 6176

Οι απόψεις στην παρούσα έκθεση είναι των συγγραφέων και όχι απαραίτητα του ΣΕΒ. Ο ΣΕΒ δεν φέρει καμία ευθύνη για την ακρίβεια ή την πληρότητα των πληροφοριών που περιλαμβάνει η έκθεση.

Ανάπτυξη 2019: Επενδύσεις, επενδύσεις, επενδύσεις...

Ένας χρόνος τελειώνει και ένας νέος αρχίζει. Η ανάπτυξη το 2019 θα περάσει από σαράντα κύματα. Είναι τόσες πολλές οι μεταβλητές και οι αβεβαιότητες, που, προφανώς, οποιαδήποτε πρόβλεψη είναι παρακινδυνευμένη. Στο τελευταίο εβδομαδιαίο δελτίο του 2018, επιχειρείται μια αποτύπωση των παραγόντων κινδύνου, αλλά, ενδεχομένως, και αιφνιδιασμού για αποτελέσματα καλύτερα των αναμενομένων.

Η χώρα, όπως διακηρύσσουν όλοι, πρέπει να αναπτυχθεί. Και η ταχεία ανάπτυξη είναι προτιμότερη της αργής. Που βρισκόμαστε, λοιπόν, στην αναπτυξιακή διαδικασία; Μετά το 2017 (+1,5%) και το 2018 (+2%), το 2019 θα είναι η τρίτη συνεχόμενη χρονιά ανάπτυξης, με ρυθμό 2% έως 2,5%, μετά την οδυνηρή εμπειρία της κατά 25% σχεδόν απότομης πτώσης του ΑΕΠ την πρώτη τριετία της προσαρμογής 2010-2012. Όλες οι προβλέψεις για τη μεσοπρόθεσμη περίοδο συμφωνούν ότι η οικονομία θα συνεχίσει να αναπτύσσεται, με τους ρυθμούς, όμως, να πέφτουν κάτω του 2%, και να συγκλίνουν προς τους μέσους ρυθμούς ανάπτυξης στις οικονομίες της ΕΕ-28 (από 2,1% το 2018 σε 1,8% το 2020). Σημειώνεται ότι η παγκόσμια οικονομία, σύμφωνα με τις προβλέψεις των διεθνών οργανισμών, αλλά και των μεγάλων επενδυτικών οίκων, φαίνεται να εισέρχεται σε περίοδο χαμηλότερων ρυθμών ανάπτυξης (από 3,7% το 2018 σε 3,5% το 2020, **Δ01**).

Συνεπώς, η παγκόσμια οικονομία δεν φαίνεται να στηρίζει υψηλότερους εγχώριους ρυθμούς ανάπτυξης, μέσω αυξημένης ζήτησης για ελληνικές εξαγωγές αγαθών (μεταποίηση, αγροτική παραγωγή, ορυχεία) και υπηρεσιών (τουρισμός, μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες-κατασκευές, λογισμικό, κλπ.), με την παραδοχή ότι η ελληνική οικονομία συμπεριφέρεται όπως στις προβλέψεις. Οι αριθμοί αυτοί, όμως, δεν είναι νομοτελειακά σταθεροί. Τα επόμενα χρόνια μπορούμε να αυξήσουμε το μερίδιό μας στις παγκόσμιες αγορές, που θα εξακολουθήσουν, παρά τη

μικρή οπισθοχώρηση του παγκόσμιου ρυθμού ανάπτυξης, να προσφέρουν τεράστιες ευκαιρίες για όποια ελληνική επιχείρηση διαθέτει την ποιότητα και την ποσότητα σε ανταγωνιστικές τιμές και καινοτόμα προϊόντα για να διεισδύσει στις αγορές του εξωτερικού. Υπάρχει, λοιπόν, μια δυναμική που πρέπει να εκμεταλλευτούμε για να αυξήσουμε την εξωστρεφή παρουσία μας στη διεθνή σκηνή.

Η παγκόσμια οικονομία δεν φαίνεται να στηρίζει υψηλότερους εγχώριους ρυθμούς ανάπτυξης, μέσω αυξημένης ζήτησης για ελληνικές εξαγωγές αγαθών (μεταποίηση, αγροτική παραγωγή, ορυχεία) και υπηρεσιών (τουρισμός, μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες-κατασκευές, λογισμικό, κλπ.), με την παραδοχή ότι η ελληνική οικονομία συμπεριφέρεται όπως στις προβλέψεις.

Δ01: Προβλέψεις για τον ρυθμό ανάπτυξης στην Ελλάδα, την ΕΕ-28 και τον κόσμο
([Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1η Έκθεση Ενισχυμένης Εποπτείας European Economic Forecast – Autumn 2018, Νοέμβριος 2018](#))

ετήσια % μεταβολή πραγματικού ΑΕΠ	2018	2019	2020
Ελλάδα	2,0	2,2	2,3
ΕΕ-28	2,1	1,9	1,8
Κόσμος	3,7	3,5	3,5

Συνεπώς δεν υπάρχουν ταβάνια που μας εμποδίζουν να ψηλώσουμε το μπόι μας σαν χώρα. Υπενθυμίζεται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας την εποχή 2000-2007 ήταν 4% ετησίως. Συνεπώς, με σημερινούς ρυθμούς ανάπτυξης γύρω στο 2% μεσοπρόθεσμα, πολλά απομένουν να γίνουν, εάν το

ζητούμενο είναι η χώρα να εκτοξευθεί αναπτυξιακά. Σε κάθε περίπτωση, χρειάζονται διπλάσιοι ρυθμοί ανάπτυξης από τους σημερινούς. Αλλά ας δούμε πόσο ρεαλιστικό είναι αυτό.

Υπενθυμίζεται ότι τα χρόνια εκείνα (2000-2007), σε ετήσια βάση, η αύξηση του ΑΕΠ ήταν +4%, οι ονομαστικοί μισθοί αυξάνονταν με +5,5%, με την παραγωγικότητα (πραγματικό ΑΕΠ ανά ώρα), όμως, να μην υπερβαίνει το +2,5%, και το πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο σε -1,1% του ΑΕΠ. Τέλος, οι επενδύσεις διαμορφώνονταν σε 24% του ΑΕΠ. Όλα αυτά γινόντουσαν δυνατά με φθηνά δανεικά από το εξωτερικό (Δ02 και Δ03). Πιο συγκεκριμένα, τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα και οι ιδιωτικές επενδύσεις, δεν μπορούσαν να καλυφθούν από τις εγχώριες αποταμιεύσεις, και έτσι χρειάζονταν αποταμιεύσεις από το εξωτερικό, με το κράτος και τις τράπεζες να δανείζονται κεφάλαια στις διεθνείς αγορές και να χρηματοδοτούν την αυξημένη ζήτηση, που προερχόταν από προσλήψεις και προμήθειες στο δημόσιο, και από υψηλούς μισθούς και προσοδοθηρικά εισοδήματα στην ιδιωτική οικονομία. Μεγάλο κομμάτι της ζήτησης ήταν για κατοικίες, αυτοκίνητα, μικρές επιχειρήσεις, κ.ο.κ., Η αναπτυξιακή έκρηξη που τρεφόταν από την κατανάλωση και τις επενδύσεις σε κατοικίες σήμαινε, ταυτόσημα, εισαγωγές αγαθών από το εξωτερικό και ένα τεράστιο άνοιγμα στο εμπορικό ισοζύγιο, που δεν ήταν δυνατόν να καλυφθεί από το πλεόνασμα του τουρισμού και της ναυτιλίας.

Δ02: Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη
(AMECO, Eurostat και ΕΛΣΤΑΤ, 2017)

(ετήσια % μεταβολή ή όπως ορίζεται)	Μέσος όρος 2000 - 2007	2017
ΑΕΠ	4,0	1,5
ΑΕΠ ανά ώρα εργασίας	2,5	-0,7
Ώρες εργασίας – σύνολο απασχόλησης	1,5	2,3
Αμοιβές μισθωτών ανά ώρα	5,5	0,0
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος	3,0	0,7
Επενδύσεις σε πάγια (% του ΑΕΠ)	24,1	12,9
Ακαθάριστη αποταμίευση (% του ΑΕΠ, (σύνολο οικονομίας)	15,0	11,4
Καθαρές εξαγωγές (% του ΑΕΠ)	-10,3	-1,0
Πρωτογενές ισοζύγιο γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	-1,1	3,9

Με σημερινούς ρυθμούς ανάπτυξης γύρω στο 2% μεσοπρόθεσμα, πολλά απομένουν να γίνουν, εάν το ζητούμενο είναι η χώρα να εκτοξευθεί αναπτυξιακά. Σε κάθε περίπτωση, χρειάζονται διπλάσιοι ρυθμοί ανάπτυξης από τους σημερινούς.

Αλλά ας δούμε τι συμβαίνει σήμερα (2017). Πρώτον και κυριότερο, δανεικά δεν υπάρχουν και δεν θα υπάρχουν για πολλά ακόμη χρόνια. Η χώρα έχει ήδη καταφέρει να έχει δημοσιονομικά πλεονάσματα, (+0,8% του ΑΕΠ το 2017), με το πρωτογενές πλεόνασμα να διατηρείται σε +3,5 π.μ. του ΑΕΠ μέχρι

	2016	2017	2018 Q1	2018 Q2	2018 Q3	2018 Ιαν - Σεπ	2018 Ιαν - Σεπ Εξαιρουμένων των εισαγωγών πλοίων
Σύνολο	4,7%	9,1%	-8,8%	19,2%	-23,2%	-6,2%	+2,0%
Κατοικίες	-12,6%	-5,5%	11,1%	5,4%	20,8%	12,3%	
Άλλες κατασκευές	37,9%	1,2%	9,4%	53,2%	-49,1%	-15,6%	
Αγροτικά προϊόντα	4,3%	19,3%	3,1%	3,6%	5,7%	4,3%	
Μεταφορικός εξοπλισμός*	-5,6%	50,9%	-55,3%	-44,5%	154,4%	-22,3%	+112,8%
Εξοπλισμός ΤΠΕ	-31,2%	6,6%	25,5%	15,8%	16,5%	19,1%	
Μηχανολογικός εξοπλισμός*	-7,2%	6,2%	22,1%	20,8%	18,4%	20,4%	
Προϊόντα πνευματικής ιδιοκτησίας	-3,7%	-1,0%	-1,4%	-0,5%	0,2%	-0,6%	

* Περιλαμβάνονται οπτικά συστήματα.

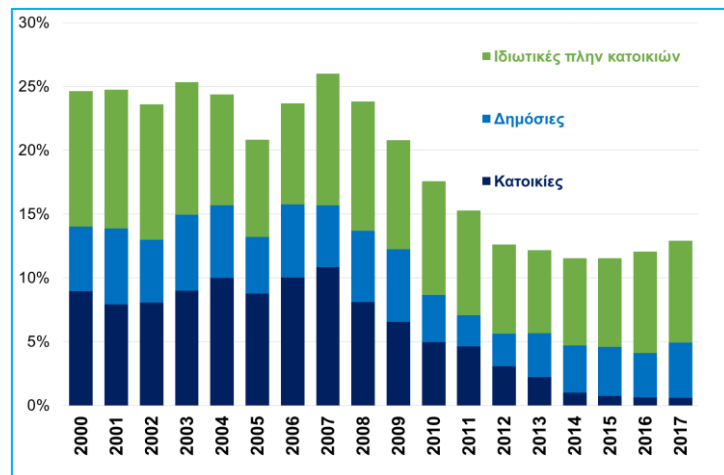
Δ03: Μεταβολή επενδύσεων κατά κατηγορία παγίων, σταθερές τιμές 2010
(ΕΛΣΤΑΤ, Τριμηνιαίο Εθνικό Λογαριασμό, Q3 2018 και Eurostat)

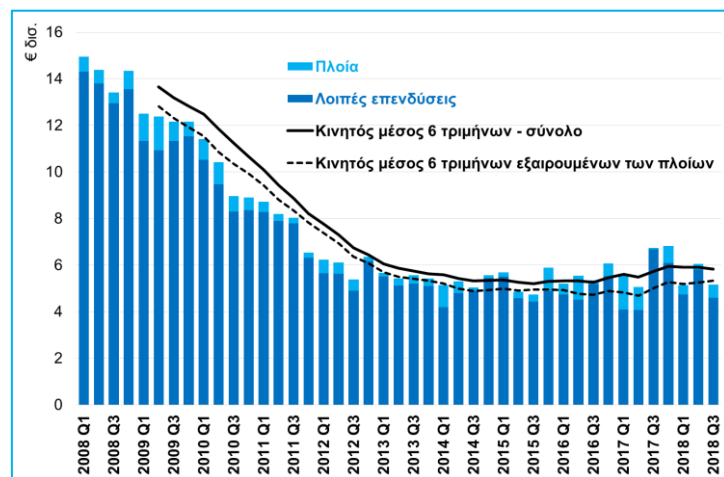
το 2022, χωρίς νέα μέτρα. Για να το πετύχουμε, βεβαίως, αυτό, έχουμε αυξήσει στα ύψη την φορολογική επιβάρυνση, μαζί με τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης (41,5% του ΑΕΠ το 2017, έναντι 32,6% του ΑΕΠ το 2009 και 39,8% του ΑΕΠ στην ΕΕ-28 το 2017), και έχουμε συμπιέσει τις λειτουργικές δαπάνες του δημοσίου (εκτός μισθών) σε απαράδεκτα για ευρωπαϊκή χώρα χαμηλά επίπεδα (10,4% του ΑΕΠ το 2017, έναντι 13,3% του ΑΕΠ το 2009 και 15,3% του ΑΕΠ στην ΕΕ-28 το 2017). Ταυτόχρονα, βεβαίως, σε αυτό το αποτέλεσμα έχουν συμβάλει οι μειωμένες πληρωμές τόκων λόγω της αναδιάρθρωσης του χρέους και η συρρίκνωση του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων, παρόλο που οι δαπάνες για συντάξεις έχουν διογκωθεί (από 14,3% του ΑΕΠ το 2009 σε 16,9% του ΑΕΠ το 2017, και 12,5% του ΑΕΠ στην ΕΕ-28), λόγω των αθρόων συνταξιοδοτήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης, και της μεγάλης ύφεσης και ανεργίας, και παρά τις περικοπές των συντάξεων.

Στον τομέα των επενδύσεων, το σύνολο των επενδύσεων είναι σήμερα (2017) 13% του ΑΕΠ (εκ των οποίων, 0,6 π.μ. του ΑΕΠ είναι σε κατοικίες και 4,4 π.μ. του ΑΕΠ δημόσιες επενδύσεις, και 8 π.μ. του ΑΕΠ σε ιδιωτικές επιχειρηματικές επενδύσεις). Στο ξέσπασμα της κρίσης (2009), οι επενδύσεις ανέρχονταν σε 21% του ΑΕΠ (εκ των οποίων 6,5 π.μ. του ΑΕΠ σε κατοικίες, 5,7 π.μ. του ΑΕΠ σε δημόσιες επενδύσεις, και 8,5 π.μ. σε ιδιωτικές επιχειρηματικές επενδύσεις, Δ04, Δ05 και Δ06). Συνεπώς, είναι ενθαρρυντικό, που τουλάχιστον, οι ιδιωτικές επιχειρηματικές επενδύσεις είναι σήμερα στο επίπεδο πριν το ξέσπασμα της κρίσης. Οι επενδύσεις σε κατοικίες αναμένονται να αυξηθούν το 2019, στο βαθμό που η μεγάλη κινητικότητα που παρατηρείται σήμερα στις εκδόσεις νέων οικοδομικών αδειών θα μετατραπεί σε οικοδομικές εργασίες τους επόμενους 18 μήνες, πέραν των επισκευών και ανακαινίσεων κατοικιών λόγω της άνθησης των βραχυχρόνιων τουριστικών ενοικιάσεων κατοικιών. Οι δημόσιες επενδύσεις, επίσης, αναμένεται να κινηθούν ανοδικά καθώς έχουν συμπιεσθεί, σε ανεπίτρεπτα χαμηλό επίπεδο, με πολλές δημόσιες υποδομές σε μεγάλη ανάγκη αναβάθμισης.

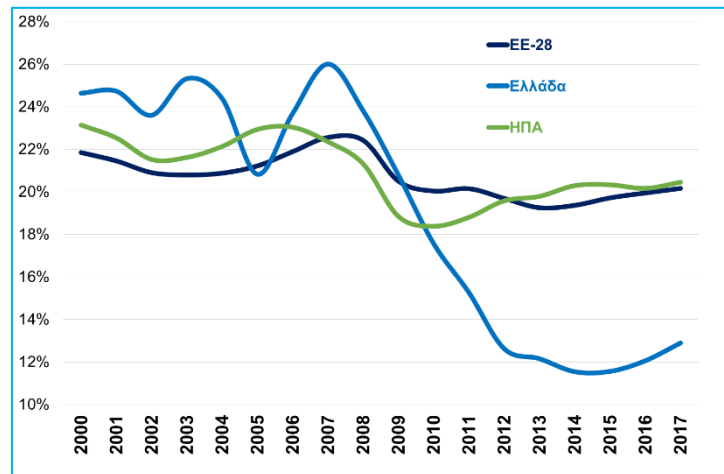
Δ04: Επενδύσεις σε πάγια κατά κατηγορία ως % του ΑΕΠ (AMECO, 2017)

Δ05: Επενδύσεις σε πάγια, σταθερές τιμές 2010 (ΕΛΣΤΑΤ, Τριμηνιαίο Εθνικό Λογαριασμό, Q3 2018 και Eurostat)

Δ06: Επενδύσεις σε πάγια ως % του ΑΕΠ: Ελλάδα, ΕΕ-28 και ΗΠΑ (AMECO, 2017)

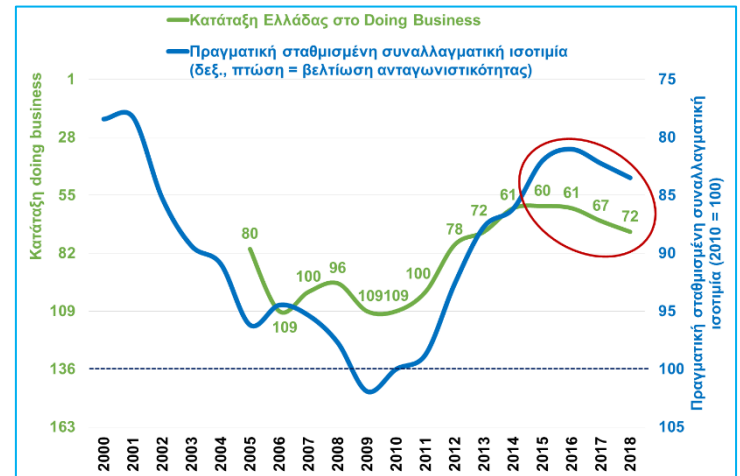

Την περίοδο 2000 – 2007, τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα και οι ιδιωτικές επενδύσεις, δεν μπορούσαν να καλυφθούν από τις εγχώριες αποταμιεύσεις, και έτσι χρειαζόντουσαν αποταμιεύσεις από το εξωτερικό, με το κράτος και τις τράπεζες να δανείζονται κεφάλαια στις διεθνείς αγορές και να χρηματοδοτούν την αυξημένη ζήτηση, που προερχόταν από προσλήψεις και προμήθειες στο δημόσιο, και από υψηλούς μισθούς και προσοδοθηρικά εισοδήματα στην ιδιωτική οικονομία. Μεγάλο κομμάτι της ζήτησης ήταν για κατοικίες, αυτοκίνητα, μικρές επιχειρήσεις, κ.ο.κ.

Συνεπώς, σήμερα, σε σχέση με την περίοδο 2000-2007, έχουμε χάσει δημοσιονομική στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας κατά 4,6 π.μ. του ΑΕΠ (από έλλειμμα -1,1% σε πλεόνασμα +3,5%), και έχουμε επενδύσεις κατά 11 π.μ. του ΑΕΠ λιγότερες. Από την άλλη μεριά, οι μισθοί σήμερα τρέχουν περίπου όσο η παραγωγικότητα της εργασίας, διατηρώντας το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, grosso modo, σταθερό (Δ02). Σημειώνεται, ότι το 2000-2007, οι μισθοί έτρεχαν με +5,5% ετησίως και η παραγωγικότητα μόλις με +2,5%, με το κόστος εργασίας να αυξάνεται κατά +3%, συμβάλλοντας στην απώλεια ανταγωνιστικότητας (Δ07), που έφερε και την κρίση χρέους, αλλά και ό,τι επακολούθησε, στη χώρα. Κάτι τέτοιο φαίνεται να είναι στα σκαριά και σήμερα. Η καλοήθης κατάσταση του σήμερα κινδυνεύει να μετατραπεί σε κακοήθη, καθώς η χώρα επιστρέφει στις κακές εργασιακές πρακτικές του παρελθόντος, όπου οι μισθολογικές αναπροσαρμογές ήταν πολύ μεγαλύτερες από την αύξηση της παραγωγικότητας, με ευθύνη της διαιτησίας και των χωρίς προϋποθέσεις και κριτήρια επεκτάσεων συλλογικών συμβάσεων εργασίας. Το σκηνικό που χτίζεται σήμερα είναι κάπως

Δ07: Πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία και κατάταξη Ελλάδας στο Doing Business (Eurostat, Q3 2018, World Bank, Doing Business 2019)

Σημ.: Τα στοιχεία για την πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία είναι με βάση το μοναδιαίο κόστος εργασίας σε σύγκριση με 37 εμπορικούς εταίρους. Για το 2018 υπολογίζεται ο μέσος όρος των τριών τριμήνων.

διαφορετικό. Ο κατώτατος μισθός αποφασίζεται από την κυβέρνηση, με τους κοινωνικούς εταίρους να εκφράζουν μη δεσμευτική άποψη, ενώ το μόρφωμα της μονομερούς και υποχρεωτικής διαιτησίας παραμένει έτοιμο να επεκτείνει τι κυβερνητικές αποφάσεις περί κατώτατου μισθού σε αυξήσεις μισθών σε όλη την οικονομία, με καταστροφικές συνέπειες στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Η κατάσταση, λοιπόν, σήμερα είναι διαφορετική. Δεν υπάρχουν δανεικά ούτε για το κράτος, ούτε για τις τράπεζες, η χώρα έχει δημοσιονομικά πλεονάσματα, οι επενδύσεις είναι σε χαμηλά επίπεδα, η παραγωγικότητα αυξάνει με χαμηλούς ρυθμούς, κ.ο.κ. Τουλάχιστον, δεν χάνουμε προς το παρόν ανταγωνιστικότητα. Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, είναι επιτακτική ανάγκη να αυξηθεί η παραγωγικότητα της οικονομίας, χωρίς τις μισθολογικές υπερβολές για να μην υπάρχει απώλεια ανταγωνιστικότητας, και χωρίς τα δημοσιονομικά ελλείμματα του παρελθόντος, για να μην πτωχεύσει εκ νέου η χώρα, μιας και η εσαεί δημοσιονομική πειθαρχία είναι *conditio sine qua non* για τη βιωσιμότητα, αλλά και την όποια ελάφρυνση του χρέους θα δοθεί στο μέλλον. Το παράθυρο, όμως, της απώλειας ανταγωνιστικότητας λόγω υπερβολικών μισθολογικών αναπροσαρμογών έχει μείνει ορθάνοιχτο, και απειλεί να δυναμιτίσει το μέλλον της

οικονομίας. Αυτό που θα συμβεί σε μια τέτοια περίπτωση είναι ότι θα σταματήσει (και θα αντιστραφεί μάλιστα) ο μετασχηματισμός της παραγωγικής δομής της χώρας προς μεγαλύτερη εξωστρέφεια, που ήδη χωλαίνει λόγω θεσμικής ανεπάρκειας. Αυτό σημαίνει ότι θα είναι αδύνατον να γίνουν νέες επενδύσεις εξωστρεφούς κατεύθυνσης με υψηλή τεχνολογική ένταση, μιας και θα λείπει η κερδοφορία. Το τελικό αποτέλεσμα θα είναι χειρότερο από την αναιμική ανάπτυξη που έχουμε σήμερα. Θα υπάρξει το απόλυτο τέλμα.

Δεν υπάρχουν δανεικά ούτε για το κράτος, ούτε για τις τράπεζες, η χώρα έχει δημοσιονομικά πλεονάσματα, οι επενδύσεις είναι σε χαμηλά επίπεδα, η παραγωγικότητα αυξάνει με χαμηλούς ρυθμούς, κ.ο.κ. Τουλάχιστον, δεν χάνουμε προς το παρόν ανταγωνιστικότητα. Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, είναι επιτακτική ανάγκη να αυξηθεί η παραγωγικότητα της οικονομίας, χωρίς τις μισθολογικές υπερβολές για να μην υπάρχει απώλεια ανταγωνιστικότητας, και χωρίς τα δημοσιονομικά ελλείμματα του παρελθόντος, για να μην πτωχεύσει εκ νέου η χώρα, μιας και η εσαεί δημοσιονομική πειθαρχία είναι *conditio sine qua non* για τη βιωσιμότητα, αλλά και την όποια ελάφρυνση του χρέους θα δοθεί στο μέλλον.

Συνεπώς, μιας και δεν υπάρχουν δανεικά και ελλείμματα, προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα ότι πρέπει να αυξηθεί η παραγωγικότητα μέσω επενδύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ, που σημαίνει ουσιαστικά ότι η κατανάλωση πρέπει να αυξάνεται με ρυθμούς χαμηλότερους του ΑΕΠ, εκτός και αν οι επενδύσεις οδηγούν σε αύξηση των καθαρών εξαγωγών ως ποσοστό του ΑΕΠ, βελτιώνοντας δηλαδή την εξαγωγική επίδοση της οικονομίας σε

αγαθά και υπηρεσίες, και υποκαθιστώντας ελληνική παραγωγή σε εισαγωγές. Η αύξηση των επενδύσεων μπορεί να υποβοηθηθεί από μια μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης των νόμιμων επιχειρήσεων και έντιμων φορολογούμενων, καθώς και από φορολογικά επενδυτικά κίνητρα υπεραποσβέσεων και επιταχυνόμενων αποσβέσεων. Για να γίνει αυτό σε περιβάλλον δημοσιονομικής σταθερότητας και πειθαρχίας, είναι ενδεχομένως αναγκαίο να δημιουργηθεί ταυτόχρονα κατάλληλος δημοσιονομικός χώρος. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να εφαρμοσθεί η ήδη ψηφισθείσα μείωση του αφορολογήτου από το 2020, και, μιας και είναι ήδη διασφαλισμένη η επίτευξη των απαιτούμενων πρωτογενών πλεονασμάτων, οι σχετικοί πόροι να «επενδυθούν» σε μείωση των ασφαλιστικών εισφορών των εργαζομένων και σε αυξημένες επιστροφές φόρων σε οικογένειες με παιδιά, ώστε να μετριασθούν οι επιπτώσεις στους εργαζόμενους και, ειδικότερα, σε αυτούς που έχουν αυξημένες ανάγκες.

Το 2019 είναι μια χρονιά που θα σημαδευτεί τουλάχιστον από 3 εκλογικές αναμετρήσεις (εθνικό, περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο) και, ενδεχομένως, μια εθνική εκλογική αναμέτρηση στις αρχές του 2020, εάν η Βουλή δεν καταστεί δυνατόν να εκλέξει Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο εκλογικός κύκλος είναι σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωση του οικονομικού κλίματος. Αφενός υπάρχει η τάση η δημοσιονομική πολιτική να γίνεται *de facto* επεκτατική, μέσω υπερβάσεων δαπανών και υστέρησης εσόδων, για πελατειακούς λόγους. Αφετέρου, ο επιχειρηματικός κόσμος, αλλά και τα νοικοκυριά, ενδεχομένως, να μεταθέσουν επενδυτικές ή καταναλωτικές δαπάνες στο μέλλον, καθώς η κυβέρνηση μπορεί να χαλαρώσει την εφαρμογή του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων ή να ετεροχρονίσει την υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, στο βαθμό που θεωρούνται ότι ενέχουν πολιτικό κόστος, που θα ήταν επιθυμητό να μην αναληφθεί στην παρούσα συγκυρία.

Συνεπώς, η επικρατούσα αβεβαιότητα, επηρεάζει την οικονομική συμπεριφορά των ατόμων, που συνήθως αποτυπώνεται σε μια πιο συγκρατημένη επενδυτική και καταναλωτική δαπάνη.

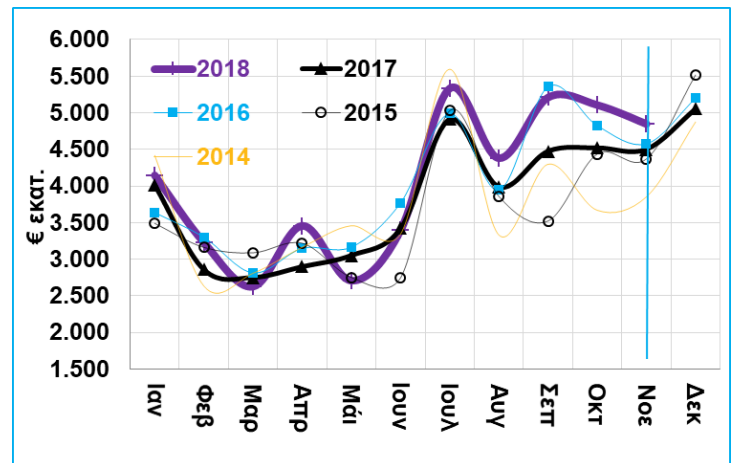
Οικονομικές εξελίξεις

Εκτέλεση κρατικού προϋπολογισμού: Η εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού για το διάστημα Ιανουάριο-Νοέμβριο 2018 καταγράφει πρωτογενές πλεόνασμα €7,6 δισ. (έναντι €4,7 δισ. αντίστοιχα πέρυσι και στόχου για το 11μηνο 2018 €4,07 δισ.). Αν και μέρος της επίδοσης αυτής προκύπτει από την υστέρηση των δαπανών του ΠΔΕ (προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων) που υστερεί κατά περίπου €560 εκατ. της περυσινής δαπάνης στο αντίστοιχο διάστημα και €1,6 δισ. του στόχου, την ώρα που τα έσοδα του ΠΔΕ κινούνται σημαντικά άνω των περυσινών επιπέδων (1,86 δισ. έναντι €1,38 δισ.) και ελαφρά άνω του στόχου (1€,75 δισ.), και τη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών κοντά στα περυσινά επίπεδα (€37,35 δισ. έναντι €37,43 δισ. πέρυσι, ΔΠ1) αλλά κάτω του στόχου 2018 (38,6 δισ.) οι εξελίξεις στο επίπεδο των εσόδων είχαν την κύρια συμβολή στην εξέλιξη αυτή και στη σταθερή διεύρυνση του πρωτογενούς πλεονάσματος.

Τα έσοδα προ επιστροφών φόρου και προ προσαρμογών ανήλθαν σε €48,6 δισ. στο 11μηνο 2018 (έναντι €47,32 δισ. πέρυσι και στόχου €48,39 δισ.), ενώ οι επιστροφές φόρου ανήλθαν σε €3,18 δισ.

(έναντι €4,84 δισ. αντίστοιχα πέρυσι και στόχου €3,66 δισ.). Σημειώνεται ότι πέρυσι, οι επιστροφές είχαν ενισχυθεί λόγω του προγράμματος πληρωμής ληξιπρόθεσμων οφειλών του κράτους. Ακόμα και έτσι παραμένει ότι τα έσοδα έχουν μια ξεκάθαρη αύξηση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και ύστερα (ΔΠ2), με την εξειδίκευση αυτής της αύξησης να αναμένεται με την ανακοίνωση των οριστικών στοιχείων.

ΔΠ2: Εκτέλεση κρατικού προϋπολογισμού – έσοδα μετά από αφαίρεση επιστροφών, εσόδων ιδιωτικοποιήσεων, ANFA&SMP, ΦΠΑ αεροδρομίων (Υπ. Οικ. Νοέμβριος 2018)

Ισοζύγιο κ.π. (*)	Ιανουάριος - Νοέμβριος					
	2017	2018	Δ %	Στόχος ***	Δ€ με στόχο	Δ % με στόχο
€ εκατ.						
Έσοδα προ επιστροφών φόρου τ.π. (*)	45.942	47.622	3,7%	47.460	162	0,3%
Επιστροφές φόρων (***)	4.546	3.181	-30,0%	3.656	-475	-13,0%
Έσοδα αποκρατικοποιήσεων	1.272	233	-81,7%	234	-1	-0,4%
Έσοδα ΠΔΕ	1.382	1.855	34,2%	1.746	109	6,2%
Πρωτ. δαπάνες τ.π. πλην τόκων (**)	36.291	36.132	-0,4%	37.054	-922	-2,5%
Δαπάνες άμυνας, ανάληψης χρεών κλπ	1.135	1.218	7,3%	1.541	-323	-21,0%
Δαπάνες ΠΔΕ	3.058	2.495	-18,4%	4.045	-1.550	-38,3%
Πρωτογενές αποτέλεσμα κ.π. (*)	2.295	6.451	181,1%	2.910	3.541	21,7%
Ισοζύγιο κ.π. (*)	-3.125	1.388	-144,4%	-2.166	3.554	-264,1%

ΔΠ1: Εκτέλεση κρατικού προϋπολογισμού
(Υπ.Οικ. Νοέμβριος 2018)

* έχουν αφαιρεθεί € 233 εκατ. έσοδα αποκρατικοποιήσεων και από τον στόχο, και αντίστοιχα €1272 εκατ. το 2017. Τον Σεπτέμβριο 2018 τα έσοδα για τον ΦΠΑ αεροδρομίων το 2017, ύψους €296,16 εκατ. εγγράφηκαν πέρα από τα έσοδα ΦΠΑ και στα έσοδα αποκρατικοποιήσεων, εξαιρώντας τη σχετική ανάγκη προσαρμογής, αλλά ταυτόχρονα και στις επιστροφές, αυξάνοντας τες ισόποσα με τη νέα για τον Σεπτέμβριο 2017 εγγραφή στα έσοδα αποκρατικοποιήσεων. Επίσης, έχουν αφαιρεθεί €314 εκατ. από ANFA/SMP όπως και πληρωμή €614 εκατ. μέρος της ΤτΕ, και αντίστοιχα €345 ANFA/SMP για το 2017 καθώς και το μέρος της ΤτΕ €734 εκατ. (**) Έχουν αφαιρεθεί οι δαπάνες για καταπτώσεις εγγυήσεις, ανάληψη χρέους και άμυνα και από το στόχο ώστε να συνεχίσει η συγκρισιμότητα των στοιχείων με τα προηγούμενα έτη, και αναφέρονται σε χωριστή γραμμή.)

Την ίδια ώρα οι νέες (από την αρχή του έτους) ληξιπρόθεσμες οφειλές τον Οκτώβριο 2018 ανήλθαν σε €8,8 δισ. (από €7,84 δισ. τον προηγούμενο μήνα), με τις νέες ληξιπρόθεσμες φορολογικές οφειλές να καλύπτουν σχεδόν το σύνολο αυτών και να ανέρχονται σε €7,14 δισ. (έναντι €6,17 δισ. τον προηγούμενο μήνα). Έτσι, καταγράφεται για τον Οκτώβριο μια αύξηση των ληξιπρόθεσμων αυτών οφειλών κατά €995 εκατ., μειωμένη σε σχέση με την αύξηση του προηγούμενου μήνα (€1,42 δισ.) και ελαφρά χαμηλότερα του αντίστοιχου επιπέδου της προηγούμενης χρονιάς (€1,2 δισ., ΔΛΗΕ1). Συνολικά οι ληξιπρόθεσμες οφειλές του ιδιωτικού τομέα, νέες και παλιές, προς τις αρχές ανήλθαν τον Οκτώβριο 2018 σε €103,4 δισ., από €99,9 δισ. το Δεκέμβριο 2017.

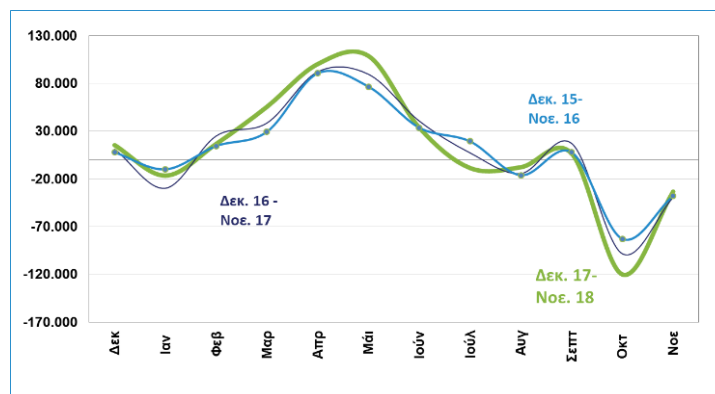
Αγορά εργασίας: Τον Νοέμβριο 2018, η επίδοση μηνός στις καθαρές προσλήψεις (33.249 καθαρές απώλειες λόγω εποχικότητας) είναι καλύτερες των επιδόσεων του 2017 (39.221 καθαρές απώλειες) αλλά και του 2016 (37.667 αντίστοιχα), ενώ η επίδοση του 11μήνου παραμένει η καλύτερη από το 2001, αν και η διαφορά με το 2017 παραμένει μικρή (6.803 θέσεις εργασίας) αλλά διευρυμένη ξανά από την οριακή διαφορά του 10μήνου (831). Πίσω από αυτή την εξέλιξη που σηματοδοτεί την επιστροφή σε εποχικά συνηθισμένες επιδόσεις μετά την μεγάλη απώλεια θέσεων εργασίας το προηγούμενο μήνα (ΔΕ1), καθώς εποχικά κάμπτονται οι προσλήψεις αλλά υποχωρούν και οι παραδοσιακά μεγάλες αποχωρήσεις του Οκτωβρίου, είναι κυρίως η ταχεία επούλωση των μεγάλων αποχωρήσεων (σε θέσεις εργασίας) του Οκτωβρίου 2018, που μάλλον σχετίζεται με την μεγάλη εποχική κατάργηση εποχικών θέσεων μερικής απασχόλησης με τη λήξη της τουριστικής περιόδου. Στην ανάγνωση αυτή συνηγορεί και το γεγονός ότι ενώ τον Οκτώβριο οι επιδόσεις σε απώλειες θέσεων εργασίας σε καταλύματα και εστίαση το 2018 ήταν χειρότερες του 2017, το Νοέμβριο η εικόνα αυτή αναστράφηκε. Επίσης, το διάστημα Αύγουστος-Νοέμβριος 2018 υπήρξαν 85.315 καθαρές προσλήψεις στην εκπαίδευση, αντί 78.309 πέρυσι. Το Νοέμβριο, όπως αναμένεται για την εποχή, οι απώλειες θέσεων εργασίας συνεχίζονται στον κλάδο καταλυμάτων (-36.310) και εστίασης (-4.046), ενώ

συνεχίζεται η καθαρή αύξηση της απασχόλησης στην εκπαίδευση (9.290) και καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες, καθώς και εποχικές δραστηριότητες βιομηχανίας τροφίμων. Η αναλογία θέσεων μερικής προς πλήρους απασχόλησης κινείται στα συνηθισμένα για το μήνα επίπεδα των τελευταίων ετών (57,4%).

ΔΛΗΕ1: Ληξιπρόθεσμες οφειλές ιδιωτών προς το κράτος (ΑΑΔΕ, Οκτώβριος 2018)

ΔΕ1: Καθαρή δημιουργία θέσεων εργασίας (ΕΡΓΑΝΗ, Νοέμβριος 2018)

Οικονομικά μεγέθη μελών ΣΕΒ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ
€362 δισ.
71% συνόλου*

ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
€60 δισ.
48% συνόλου*

ΠΩΛΗΣΕΙΣ
€61 δισ.
46% συνόλου*

ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ ΚΕΡΔΗ
€3,3 δισ.**
42% συνόλου**

ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ
200.000
11% συνόλου ασφαλισμένων στο ΙΚΑ

ΜΙΣΘΟΙ
€5 δισ.
20% συνόλου***

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ
€2,2 δισ.
26% συνόλου***

ΦΟΡΟΣ ΕΠΙ ΚΕΡΔΩΝ
€1,1 δισ.
31% συνόλου****

* 17.454 δημοσιευμένοι ισολογισμοί χρήσης 2016 που περιλαμβάνονται στη βάση της ICAP

** σύνολο κερδών κερδοφόρων επιχειρήσεων

*** % επί του συνόλου τακτικών αποδοχών (χωρίς bonus και υπερωρίες)/ασφαλιστικών εισφορών ασφαλισμένων στο ΙΚΑ

**** % επί του συνόλου εσόδων από φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων

Όραμα

Οραματιζόμαστε την Ελλάδα ως τη χώρα, που κάθε πολίτης του κόσμου θα θέλει και θα μπορεί να επισκεφθεί, να ζήσει και να επενδύσει. Οραματιζόμαστε μια ανοιχτή, κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά φιλελεύθερη χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που προτάσσει την ισχυρή ανάπτυξη ως παράγοντα κοινωνικής συνοχής. Θέλουμε μια Ελλάδα δυναμικό κέντρο της ευρωπαϊκής περιφέρειας, με στέρεους θεσμούς, ελκυστικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, που προάγει τις εξαγωγές, την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, την παραγωγή και τις ποιοτικές υπηρεσίες, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη γνώση, τη συνοχή, τις ίσες ευκαιρίες και το κράτος δικαίου.

Αποστολή

Ηγεσία & Γνώση

Ο ΣΕΒ διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στον μετασχηματισμό της Ελλάδας σε μια παραγωγική, εξωστρεφή και ανταγωνιστική οικονομία, ως ανεξάρτητος και υπεύθυνος εκπρόσωπος της ιδιωτικής οικονομίας.

Κοινωνικός Εταίρος

Ο ΣΕΒ, ως κοινωνικός εταίρος που πιστεύει στη λειτουργία των θεσμών, προωθεί στα αρμόδια όργανα της Πολιτείας και της Ε.Ε. τις απόψεις και θέσεις της επιχειρηματικής κοινότητας.

Ισχυρός Εκπρόσωπος

Ο ΣΕΒ διαμορφώνει θέσεις, αναλύσεις και προτάσεις πολιτικής για την οικονομία, τη βιομηχανία, την καινοτομία, την απασχόληση, την παιδεία και τις εργασιακές δεξιότητες, τον κοινωνικό διάλογο, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την εταιρική υπευθυνότητα.

Φορέας Δικτύωσης

Ο ΣΕΒ δικτυώνει τα μέλη του μεταξύ τους & με τα κέντρα αποφάσεων (εγχώρια και διεθνή), με στόχο τη δημιουργία προσηλωμένης αξίας.

Σύγχρονες Επιχειρήσεις, Σύγχρονη Ελλάδα

ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων
και βιομηχανιών

Ξενοφώντος 5, 105 57 Αθήνα
T: 211 5006 000
F: 210 3222 929
E: info@sev.org.gr
www.sev.org.gr

SEV Hellenic Federation
of Enterprises

168, Avenue de Cortenbergh
B-1000 Bruxelles
T: +32 (0) 2 662 26 85
E: kdiamantouros@sev.org.gr

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΤΕ ΜΑΣ
ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

